

Sanskrit-

३१२५

83
14

कुल्लुपुल्लुपुल्लु

वृद्धवृद्धवृद्ध

83
14 ✓

Shulba Sutra:

शुल्बसूत्रस्य बोधायनी स्यादेतः

Sam Smith -

83
14

83
14

बो० ४०. स्त०

२

दपस्योत्तरस्यां प्रोणमां गहपत्यस्तस्येव दक्षिणेऽसेऽन्वाहार्यपचनः पूर्वस्योत्तरेऽस आहवनीयोऽपि वागारहपत्याहवनीययोरंतरोक्तं पंचधा षोढा
वासंभज्यषष्ठं सप्तमं वा भागमागंतुमुपसमस्य सप्तमं त्रैधं विभज्य पूर्वस्मादं त्याह्वयोर्भागा योर्लक्षणं करोति गार्हपत्याहवनीययोरंतो नियम्य लक्षणे
न दक्षिणा पायम्पलक्षणे न दक्षिणस्य लक्षणे शकुनिहंतित दक्षिणाग्नेरायतनं भवति अपि वा प्रमाणं पंचमेन वड्येत्तत्सर्वं पंचधा संभुज्या परस्मादं त्या
ह्वयोर्भागा योर्लक्षणं करोति तयोः पाशो प्रतिमुच्य लक्षणे न दक्षिणा पायम्पलक्षणे शकुनिहंतित दक्षिणाग्नेरायतनं भवति विपर्यस्येत नोत्करो वा
ख्यातोऽपरेणाहवनीयं यजमानमात्री वेदिर्भवतीति दार्शपोर्णमासिका यावेदं विज्ञायते तस्यास्त्रिभागो न पश्चात्तिरश्चीतस्या एवाऽऽपुस्तान्तिरश्च
वर्दीर्घचतुरस्रमेकतोणिमा द्विहस्त्यस्त्रिभुशंकुनिहत्याद्यावती पार्श्वमानी द्विरुच्यसावती ए रज्जुमुभयतः पाशांकुता मध्ये लक्षणं करोति दक्षिणयोः पा
श्वयोः पाशे प्रतिमुच्य लक्षणे न दक्षिणा पायम्पलक्षणे शकुनिहत्यात्तस्मिन्पाशो प्रतिमुच्य लक्षणे न दक्षिणं पार्श्वपरिक्लिखेदेतेनोत्तरं पार्श्वं व्याख्यात
पूर्वपार्श्वं तथा द्विरुच्यसावती परिक्लिखेदेवमपरं दशपदा पश्चात्तिरश्चीद्वादशपदा प्राच्यष्टापदा पुरस्तात्तिरश्चीति पाशुबन्धिका यावेदं विज्ञायते मात
योगस्तस्या व्याख्यातोरधसंमिते त्पकेषां विराट् संपद्यते तेषां त्रयोपामात्री चतुरस्रस्त्रिभुशंकुनिहत्यात्तस्मिन्पाशो प्रतिमुच्य लक्षणे न दक्षिणं पार्श्वपरिक्लिखेदेतेनोत्तरं पार्श्वं व्याख्यात
वेदिर्भवतीति पेत व्यावेदं विज्ञायते महावेदे स्तृतीयेन समचतुरस्रकृताया तृतीय करणी भवति नवमस्तुभूमे क्षीगो भवति यजमानमात्री चतुस्र
स्त्रिभुशंकुनिहत्यात्तस्मिन्पाशो प्रतिमुच्य लक्षणे न दक्षिणं पार्श्वपरिक्लिखेदेतेनोत्तरं पार्श्वं व्याख्यात
दा पार्श्वमानी भवति तस्येव दीर्घकरण्यामेकतोणिमत्करण्यां च याथाकामाति ३ प्राग्वंशः षोडशप्रक्रमा यामोद्वादशव्यासस्तस्य मध्ये द्वादशिको
विहारस्त्रिंशत्पदानि प्रक्रमावापश्चात्तिरश्ची भवति षट्त्रिंशत्पदानि चतुर्विंशतिः पुरस्तात्तिरश्चीति महावेदे विज्ञायते मानयोगस्तस्या व्याख्या
त आहवनीयात्पदप्रक्रमान्महा वेदिस्तत एकस्मिंसे देस्तदृशकमुदकसप्तविंशत्यरत्नयोष्टादशे तेषां ततश्चतुर्षु हविर्धीनंतदृशकं द्वादश
कं वामानयोगस्तयो व्याख्यातौ पूपावटीयाकं कोरधं प्रक्रममवशिष्योत्तरवेदि विमिमीते दशपदोत्तरवेदिर्भवतीति सोमे विज्ञायते मानयो

यज्ञेश्वर

२

3

धाविभजेऽधीः स्त्रिधात्रिधेत्यपरंतथोपदध्याद्यथाप्रध्वनीकेषु स्वस्वतः भवन्ति धिष्णा एकाचितीकाश्चतुरस्त्राः परिमंडलावातेषामग्नीध्रीयंत
वधाविभज्यैकस्याः स्थानेश्मानमुपदध्यादथ होतुर्धिष्मन् वधाविभज्यपूर्वास्त्रिभागानेकैकद्वेधाविभज्येदथेतरां वधाविभज्यमध्यमं
वोद्वेहोद्वाभागोऽसमस्येदथमार्जालीयंत्रेधाविभज्यपूर्वापरौभागौ पंचधाविभजेदुर्बलमस्मना सः सज्येष्टकाः कार्येदिति संवत्सरप्रभृत
एवेतदुपपद्यते नरात्रिप्रभृत एवमस्य मंत्रवतीति कृत्स्नं दक्षिणं स्त्रिषाहस्य परस्ताच्चिन्वीतकामविवेकात्तस्य रूपः श्येनाकृतिर्भ
वतीति ७ इति द्वितीयः ८ अथ वैभवतिथ्येनाविति चिन्वीतस्ववर्गकाम इत्याकृतिर्द्वे विध्यं चतुरात्मा इत्येनाकृतिश्च विज्ञायत उभ
यंब्राह्मणं पंच दक्षिणायाः श्रोण्यामुपदधाति पंचोत्तरस्यां बस्तो वय इति दक्षिणेः स उपदधाति वाह्विर्वय इत्युत्तरे व्याधो वय इति दक्षिणे प
क्ष उपदधाति सः हो वय इत्युत्तरे पुरुषो वय इति मध्ये इति चापरं क्यसांवा एष प्रतिमयाचीयते यदग्निमुत्तततां ह्यययेत्यर्थः समचतुरस्त्राः
भिरग्निं चिनुते देवस्य मानुषस्य च व्यावृत्त्या इति मैत्रायणीयब्राह्मणं भवति तस्यैकाश्चतुर्थेन पंचमेन षष्ठेन दशमेनेत्यग्निं विमिमीते
पावात्पुरुष ऊर्ध्वं बाहुस्तावदंतराले वेणोः छिद्रे करोति मध्ये तलीयं यदमुत्रस्य वपाकरोति तदिह वेणुना करोति तस्यात्मा समचतुरस्त्रश्चत्वारः
पुरुषाः पक्षः समचतुरस्त्रः पुरुषः स तु दक्षिणं तोरान्निनाद्राधीयाने तेनोत्तरः पक्षो व्याख्यातः पुच्छः समचतुरस्त्रः पुरुषस्तमन्ववस्तात्मादेशेन वध
येदेवं सारस्त्रिंशदशः सप्तविधः संपद्यत उपधाने पक्षाग्रादुत्तरतः पुरुषतृतीयवेलायां चतस्रः पंचम्यस्तामभितो द्वे द्वे पादेष्ट्यकेततोष्टौ चतुर्थे
पक्षे त्रयोषड्भाग्याभिः प्रच्छादयेदतेनोत्तरः पक्षो व्याख्यातः पूर्वपरयोः पुच्छपार्श्वयोश्चतुर्भागीया उपदध्यादक्षिणेनोत्तरयोः पादेष्टकाः त्रयो
मग्निं पंचमभागीयाभिः प्रच्छादयेदक्षिणतः प्रस्तारोऽपरस्मिन्नस्तारे पक्षाग्रादुत्तरोर्ध्वव्यायामवेलायां तिष्ठति स्त्रिः षष्ठ्यो द्वे द्वे द्विपदेशेति विप

बौ० शु०
४

सिस्तमुपदधादेवमुत्तरेदक्षिणास्याः श्रोण्यां नवषष्ठश्चतुरस्त्रकृतास्तथोत्तरस्यां नवषष्ठोद्दे इति दक्षिणादंसः सोत्तरादंसाद्विपर्यासमुपदधाकेष
मग्निपंचमभागीयाभिः प्रकादयेदेषद्विंशतः प्रस्तारो व्यत्यासं विनयाद्यावतः प्रस्तारो व्यत्यासं विनयाद्यावतः ८ अथापरः पुरुषस्य पंचमस्तौ एवैकतो व्यर्थासा
सामर्थाः पाद्याश्चोपधाने पूर्वोपरयोः पक्षपार्श्वयोरर्धेष्टकाः उदीचीरूपदध्यात्तथोत्तरेदक्षिणोत्तरयोः पुच्छपार्श्वयोश्चतस्रश्चतस्रो व्यर्थाः उदीचीः
पुच्छस्यावस्ताच्चतस्रोर्धेष्टका उदीचीस्तासामभितोद्दे पादेष्टके जघनेन पुच्छा पयसोरेके कामर्धेष्टकां प्राची शेषमग्निपंचमभागीयाभिः प्रकादये
देषद्विंशतः प्रस्तारोऽपरस्मिन् प्रस्तार आत्मस्त्रक्तिषु पादेषु पादेष्टका उपदध्यात्तासामभितोद्दे अर्धेष्टके पूर्वस्मिन् ननीके पंचपक्षाग्रयोस्तिस्रस्ति
सो व्यर्थाः उदीचीस्तासामंतरालेष्वेकैकामर्धेष्टकां प्राची शेषमग्निपंचमभागीयाभिः प्रकादयेदेषद्विंशतः प्रस्तारो व्यत्यासं विनयाद्यावतः प्रस्ता
रांश्चिकीर्षेत् ९ अथ वक्रपक्षो व्यक्तपुच्छस्तस्येष्टकाः कार्येत्पुरुषस्य चतुर्थ्यस्तासामर्ध्याः पाद्याश्चोतिनिस्यमक्षण्यापके दनमनादेशपाद
ष्टकां चतुर्भिः परिगृहीयादर्थपदेनाध्यर्धपदेन पदस्य विशेषेण तितेयथादीर्घसंश्लिष्टस्याता तथाधेष्टकां कार्येदथाग्निं विमिमीत आ
त्माद्विपुरुषाया मोदशपदव्यासस्तस्य दक्षिणादंसा उत्तरतो व्यर्धप्रक्रमे लक्षणं करोत्येवमपरतस्तयोरुपरिष्ठात्संधानियम्यां समपठिं द्यात्पदेते
नोत्तरांसां स्त्रक्ती नाम पक्षेदाव्याख्याताः स आत्मा शिरोर्ध्वपदव्याममर्धपुरुषव्यासंतस्यांसो प्रक्रमेणापीठं द्यात्पुच्छस्य षट्पदा प्रची द्विपुरुषो
दीची तस्य पूर्वस्त्रक्तीभिः प्रक्रमेण पीठं द्यात्पक्षोद्देशपादयो मोदशपदव्यासस्तस्य मध्यात्प्रां निषट्पदानि प्रक्रम्य शंकुं निहन्त्या श्रोण्यारेके
क्रमेणां संध्यापस्ति विनयादंसः संध्यामपठिं द्यात्पुरस्तात्प्रां चंदद्यात्सनिर्नाम एतेनोत्तरस्य पक्षस्य निर्नामो व्याख्यातः पक्षाग्रयोः प्रक्रमप्रमा
णानि पंचपंचचतुरस्त्राप्यनूचीनानि कृत्वा सर्वापयवां चमक्षयाऽपठिं द्याध्वान्युद्देवः सारत्रिप्रदेशः सप्तविधः संपद्यत उपधानेशिरसोप्यये
चतुर्थीमुपदधात्समुखां पुरस्तात्पादेष्टके अभितस्तयोरवस्तात्तिस्रस्ति स्रश्चतुरस्त्रपाद्याः शेषे पादेष्टकाः शिरसो वस्तात्पंचपादेष्टका व्यतिषक्ता

यज्ञेश्वरः
४

गस्तस्या व्याख्यातश्चात्वालः शम्यामात्रोपरिमितो वाऽथोपरवाः प्रादेशमुरवाः प्रादेशांतराकाश्चरतिमात्रं समचतुरस्त्रं विहस्य स्रक्तीषु शंकुं
निहन्त्यादध्वं प्रादेशेनार्धप्रादेशेनैकेकं परिमं तुलं परिकिरित्सदः पूर्वाध्वं द्विप्रक्रममवशिष्यधिष्ठ्यानां द्विप्रादेशो विष्कंभस्तथांतराका आग्नीध्रा
गारपाश्वमानि पंचारत्निरतेन मार्जालीयो व्याख्यातस्तस्यादीची द्वारकुर्वीतिरथाक्षांतराका यूपवटी भवन्तीत्येकादशिन्यां विज्ञायते तस्या
दशानां चरथाक्षाणामेकादशानां च पदानामष्टांशुलस्य चतुर्विंशं भागमाददीत स प्रक्रमः स्यात्तेन वेदिं विमिमीत श्वमेधे विंशत्याश्चरथाक्षाणा
मेकविंशत्याश्च पदानामष्टांशुलस्य चतुर्विंशं भागमाददीत स प्रक्रमः स्यात्तेन वेदिं विमिमीतेऽथ प्राच्येकादशिन्यां पूर्वाध्वं वेदेः पूर्वाध्वं तपदाध्वं
समपठिं द्यात्पुरस्तात्प्रां चंदध्यान्नात्राष्टांगुलं विज्ञायते न व्यतिषंगो यूपवटीः पदविष्कंभास्त्रिपदपरिणाहानियूपोपराणीति ४ इति प्रथ
मः ७ अर्धाष्टमाः पुरुषाः प्रथमोऽग्निर्धेनवमाद्वितीयोर्ध्वदशमास्तृतीय एवमुत्तरोत्तरे विधाभ्यास एकेकशतविधा च देत सप्तविधप्रभ
त्येकशतविधांतमत ऊर्ध्वमेकशतविधानेव प्रत्याददीतानग्नि कान्वायश्चकृतनाहरदन्मन्त्रश्चमेधमादश्वमेधमप्रासवेदाहरदत ऊर्ध्वं विधा
मभ्यस्येतेतरदाद्वियेतातीतवेदाहरदाहस्यकृतां तादेव प्रत्याददीत कथमुखलु विधामभ्यस्येदाहस्यकृतेस्तत्पंचदशभागात्कृत्वा विधावि
धायां द्वौ द्वौ भागा समस्येताभिरर्धाष्टमाभिरग्निं विनयादूर्ध्वप्रमाणाभ्यासं जानोः पंचमस्य चतुर्विंशेनैवैके समामनंत्यथैकैकविध
प्रभृतीन पक्षपुच्छाश्चिन्वतेतन्नोपपद्यते पूर्वोत्तरविरोधादर्थैकेषां ब्राह्मणं भवति स्येन चिदग्नीनां पूर्वाततिरित्यथा परेषां न ज्ञायाः संवि
क्त्वा कनीयां संविचीतेत्यथास्माकं पक्षो भवति न ह्यपक्षः पतितुमर्हत्यरत्निना पक्षो द्राघीयाः सो भवतस्तस्मात् सप्तप्रवयाः सवयाः
सिध्याममात्रो च पक्षो च पुच्छं च भवतीति नापक्षपुच्छेनो विद्यते न वा सप्तविधस्य पक्षपुच्छानि विद्यते न च सप्तविधां विलेकविधप्रसंग
स्तस्मात्सप्तविध एव प्रथमोऽग्निर्भदान् वर्जयेदधरो ज्योः पार्श्वसंधानमेदात्कपदिशतितदग्न्यतेषु न विद्यते न स्रक्ती पार्श्वयोः साहसं

कादीर्घचेतरेचतस्रः स्वयमातंजावकाशउपदध्यादध्याश्रितयोः शेषमग्नीवहतीभिः प्राचीभिः प्रकादयेदध्याश्रितैकभिः संख्यां पूरयेत् १४ उभयतः प्रउगं विन्वी
तेति यावानग्निः सारणि प्रादेशस्तावदुभयतः प्रउगं कृत्वा नवमेनतिर्यङ्गान्याः प्रउगं चितोक्ता विकारास्तथोपधाना अपरस्मिन्प्रस्तारे वुरुकयोर्द्वेऽष्ट
के उपदध्यात्संध्यंतयोश्च दीर्घपाद्ये चेतरेचतस्रः स्वयमातंजावकाशउपदध्यादध्याश्रितयोः शेषमग्निवहतीभिः प्राचीभिः प्रकादयेदध्याश्रितैकभिः
संख्यां पूरयेत् १५ इति चतुर्थः ० रथचक्रवितं विन्वीतेति विज्ञायते ह यानि रथचक्रुरथचक्राणि साराणि प्रथिमुक्तानि चाविशेषात्ते मन्व्यामहेऽन्यतरस्या
कृतिरित्यथाग्निविनिमित्तयावानग्निः सारणि प्रादेशस्तावती भूमिं परिमंडलं कृत्वा तस्मिन्पावत्संभवेत्तावत्समचतुरस्रे कृत्वा तस्याः करण्णाद्वा दशनेष्टकां
कारयेत् येषां षड्रध्ना रूपधाय शेषमष्टधा विभजेदपरं प्रस्तारं तथोपदध्यादध्याश्रितयोः केषु सक्तयो भवन्ती सथापरं पुरुषार्थं त्वंचदशनेष्टकाः समचतुर
स्राः कास्येन्मातार्थास्तासां द्वेष्टतपंचविंशतिश्च सारणि प्रादेशाः सप्तविधः संपद्यते तत्तत्तन्माश्रितुः षष्ठीमावपेत्तानि समचतुरस्रं करोति तस्य षोडशेष्ट
काः पार्श्वमानी भवति च यस्त्रिंशत्परिशिष्यंते ताभिस्तान्मूर्ततः परिचिनुयान्ताभिः षोडशमध्यमाश्रितुः षष्टिं साश्रितुः षष्टिं वैदिर्नाभिः शेषानाभिर्मंततः
परिक्रित्वेनेमिर्मंततश्चांतरतश्च नेमिनाभ्योरंतरालं द्वात्रिंशच्छाविषज्यविषयास्तथागानुउरे देवमावाप उद्धृतो भवति नामिश्चतुः षष्टिं कृत्वा व्यवलि
ख्यमध्ये परिहृषेता अष्टाविंशकृतं सवं त्पराश्रितुः धानो मभिमष्टधा विभजेदेष प्रथमप्रस्तारोऽपरस्मिन्प्रस्तारे नाभिर्मंतश्चतुर्थवलायां परिहृषेने
मिर्मंतरतो नेमिश्चतुः षष्टिं कृत्वा व्यवलिखेदराणां पंचधा विभागस्तु परिहृषणयोर्नेम्यामंतराले लैरुद्धेनाभ्यामंतराले लैकैकायस्तु केषं नाभस्तदष्ट
धा विभजेत्स एष षोडशकरणः सारो रथचक्रः १६ इति षष्ठः ० द्रोणचितं विन्वीतेति विज्ञायते ह यानि तुषकुद्रोणानि चतुरस्राणि च परिमंडलानि
चाविशेषात्ते मन्व्यामहेऽन्यतरस्या कृतिरित्यथाग्नेविनिमित्तं चतुरस्रं आत्मा भवति तस्य त्रयः पुरुषास्त्रिभागो नाः पार्श्वमानी पश्चात्सरुर्भवति तस्या
ध्वं पुरुषो दशंगुलानि प्राची विभागेन पुरुषोऽदीन्ये वे सारणि प्रादेशाः सप्तविधः संपद्यतेऽष्टेष्टकानां विकाराः पुरुषस्य च तस्या एवैकतोऽध्याश्रि
ता सामध्यास्तिर्यग्भेदाः पुरुषस्य चतुर्थ इति ताभ्यां सांत्सतु श्रोण्यंतरालयोः पद षष्ठीरूपधाय शेषवहतीभिः प्रकादयेदध्याश्रितैकभिः संख्यां पू
रयेदपरस्मिन्प्रस्तारे दक्षिणं संध्यां मुदीन्वीमुपदध्यात्तथात्तरे पूर्वस्मिन्ननेकेषु भागीया उपदध्यादक्षिणोत्तरयोश्चतुर्सीगीयाः पुरस्तात्सरोः पा

श्वयोर्द्वयोश्चतुर्भागीयउपदध्यात्तयोरवस्तादभितोद्वेअर्धेविष्चीतयोरवस्ता-मध्येद्वेद्वयस्योप्रायेशेषमग्निबृहतीभिः संख्यां पूरयेत् १७ अ
थापरः पुंसस्य षोडशीभिर्विशंशतं सारं त्रिप्रादेशः सप्तविधः संपद्यते तासामेकामपोद्धृत्य शेषाः परिमण्डलं करोति तत्पूर्वेण रथचक्रवितोऽप्यप्रया
तपोडशी पुरस्ताद्विशयउपधाय तया सह मण्डलं परिकरिष्येदवस्तायदवच्छिन्नं तत्पुरस्तादुपदध्यात्प्रचीनां सप्तविधा विभागः प्रथिमध्यमाः प्रक्रमव्या
सामवन्ति चतुरस्त्राणामर्ध्याभिः संख्यां पूरयेदपरस्मिन्प्रस्तारे प्रथिमध्यमामोऽन्यउपधाय यदवस्तात्तद्वेधा विभजेत्सा एष नवकोणो द्रोणावित्यपरिमं
कः स्मृद्वापरिग्राह्यो पूर्व ५ णरथा चक्रवितोऽप्यप्रयातोऽसमृद्धस्य दिक्षु चालालान्वानमित्वातेऽमः पुरीषः समुह्यउपदध्यात्परिग्राह्य इह कानोद
शभेदस्तः सर्वाभिः प्रदक्षिणं परिविनुयात् १८ इति सप्तमः ७ अमशानवितोऽन्वितीति विज्ञायते सर्वमग्निचतुरस्त्रासंयदशभागा ल्भवातेषामा
ख्यातमुपधानं त्रिभिर्भागेर्भागाध्यासं दीर्घं चतुरस्त्रविहृत्य पूर्वस्या करण्यामध्याकोणी प्रत्यालिख्यातावुत्तुरत्तस्य दशधा विभागस्तानि विं
शतिसर्वाग्निः संपद्यते उपरस्मिन्प्रस्तारे प्रउगमं ध्वं चूचीनां विभजेत्तस्य षडुविभागस्तद्वेपोर्ध्वयोः रुपदध्याद्भागतृतीयायामश्चतुर्थव्यस्ताकारयेस्ता
सामध्यास्तिर्यग्भेदा अंतयो रूपधाय शेषमग्निबृहतीभिः प्रकृदयेदध्वंकाभिः संख्यां पूरयेदध्वं प्रमाणमग्नेः पंचमेतव ध्वयेत्तत्सर्वं वेधा संभुज्य
द्वयोर्भागयोश्चतुर्भेनवानवमेतवानचतुर्दशेन वष्टकाः कारयेत्ताभिश्चतस्त्रावानवधानचतुर्दशवास्वितीरुपधाय शेषमग्निबृहतीभिः प्रकृदयेदध्वंष्ट
काभिः संख्यां बान्वं पद्मपाध्याध्यादध्वान्चतुरत्तस्य नित्यो विभागो यथायोग्येष्टकान्छासकृद् १९ कूर्मचित्तं चिन्वीतयः कामयेत ब्रह्मलोकमाभि
जयेयमिति विज्ञायते द्वायाः खलुकूर्मा भवन्ति चक्रांगश्चपरिमण्डलाश्चाविशेषात्रमन्यामहे न्यतरस्याकृतिरित्यथाग्निं विमिश्रीते चतुरश्र आत्मा भ
वति तस्य दश प्रक्रमाः पार्श्वमानी भवन्ति तस्य द्वाभ्यां द्वाभ्यां प्रक्रमाभ्यां स्तत्कानां पश्चकदः पूर्वस्मिन् नृकी के प्रक्रमप्रमाणानि च नित्यानि चतुरस्त्राणि
कृत्वा तेषां ये अस्य ते अक्तया पक्षिद्याद्वेदक्षिणतएव पश्चादेव मुत्तरतः स आत्मा शिरः पंचपदयाममध्वं पुंसव्यासंतस्थाः सो प्रक्रमपाक्षिद्यात्तस्य
चकृदपदानुनमो द्विपदाक्षणाया पूर्वमोऽसमापक्षिद्यादेतेन तरेषां पादनामपक्षद्वयव्याता अपरोः पादयोरपरावः सोऽवपक्षिद्यादेवताः सारात्रि
प्रादवाः सप्तविधः संपद्यते तस्य षट् कारयेत्पुंसस्य चतुर्थस्तासामध्याः पायाश्चाध्वं पादां चतुर्भिः परिगृहीयात्प्रक्रमणद्वाभ्यां पदसवि
शेण तितद्वयधा दीर्घसः पक्षिष्टस्यातो तथैकाकारया द्विपदाक्षया ध्वं तस्य चतुरस्त्राभेकामुपधानं शिरसोऽत्र चतुरश्राभ्युपदध्याद्संख्यां ववस्या

संयत्तं चतुरस्रं द्विद्विपादेष्टके इति पादेष्टकपदधाद्यदपठितं तस्मिन् धर्मेष्टका उपदध्याकेषु मग्निं चतुर्भागीयाभिः प्रकादयेदधर्मेष्टकाभिः
 संख्यां पूरयेत् २० अपरस्मिन् प्रस्तारे शिरसाग्रं समुखीमुपदध्यात्पादेष्टके अभितस्तयोरवस्तादभितो द्वे द्वे अर्धधर्मेष्टकाविंशतीतयो
 रवस्तादभितः षट्संहिते द्विपादेष्टके द्वे द्विपदतिस्तिस्त्रोऽधर्मेष्टका इति पादेष्टकपदधाद्यदपठितं तस्मिन् धर्मेष्टका पादेष्टकाभ्यां प
 दध्याकेषु मग्निं चतुर्भागीयाभिः प्रकादयेदधर्मेष्टकाभिः संख्यां पूरयेत् २१ अथापरः पुरुषस्य षोडशीभिर्विशिशतं सारानि प्रादेशः सप्तवि
 धः संपद्यते तासां पंच षोडशी रूपेण ह्यपरिमितं लंकरोति तदुत्तरेण द्रोणाचिता व्याख्यातमथ यापंच षोडश्यस्ताभिरवांतरदिक्षु पादानुत्तये
 किरस्ः पुरस्तात्परि कर्षणं व्याख्यातं प्रधिना सप्तधा विभागः धाभियो युज्येतांऽपरस्मिन् प्रस्तारे पादानां शिरोवर्द्धिभागः शिरः पादाद्यस्यासं
 चिनुयाद्विषतः प्रस्तरांश्चिच्छीर्षे कर्मस्पातेतनुपुरीषमुपदध्यान्मध्ये बद्धुमेतद्रोणाविपरीतमथ हेके संकविधप्रभती प्रउगादीन् श्रुवते
 समचतुरस्रानेक आचार्यास्तस्य करण्यद्वादशेनेष्टकाकारयेतासामर्ध्याः पाद्याश्चाश्वमेधेक स्यान्ने पुरुषाभ्या सोनाराति प्रादेशानां प्र
 कृतौ वाग्निगुणास्तावो ग्निर्भवत्येकविंशो ग्निर्भवतीति तदुभयं ब्राह्मणमुभयं ब्राह्मणम् २२ अथापरः पुरुषस्य षोडशीभिः ११ कर्मस्पातेन अपरस्मिन् प्रस्तारे
 नीत २ श्मशानचितं चिन्वीत ३ अथापरः पुरुषस्य षोडशीभिः ४ द्रोणाचितं चिन्वीत ५ रथचक्रचितं चिन्वीत ६ उभयतः प्रउगाचिन्वीत ७
 प्रउगाचितं चिन्वीत ८ अलजचितं चिन्वीत ९ कंकचितं एतेनात्मा पुच्छं च व्यातं १० अथापरः पुरुषस्य पंचमभिः ११ अप्रवक्तृ पक्षो व्याख्या
 तपुच्छः १२ अथापरः पुरुषस्य पंचमभिः १३ अथ ने भवति श्येनचितं चिन्वीत १४ नखं उमुपदध्यात् १५ पशुधर्मो हवा अग्निः १६ अर्धोष्टमाः
 पुरुषाः प्रथमोभिः १७ प्राग्वंशः षोडशं प्रक्रमायामः १८ अथाग्न्याधेमिके विहारे १९ नानाचतुरस्रं समस्यं २० अथ ने अग्निचयः २१ ७
 इति बौधायनीयसु लूनं समाप्तम् ७ शके १७२६ रक्ताक्षी संवत्सरस्य षोडशमुक्ता प्रतिपदि सोम्यवासं ईदं पुस्तकं धोपे श्वरो पाद्वानंत सुत
 सरयारामेण लिखितं ७ श्रीयशे श्वरपणमस्तु ७ यादृशं पुस्तकं दृष्टं तादृशं लिखितं मया यदि शुद्धमशुद्धं वा मम दोषेण विद्यते १ श्रीवि
 जया दुर्गा पणमस्तु ७

Smriti

४३/१४

उपदध्यात्तथा पुच्छस्य पुरस्ताद्यद्यदपठितं तस्मिन् धर्मेष्टकाः पादेष्टकाभ्यां पदध्याकेषु मग्निं चतुर्भागीयाभिः प्रकादयेत्पाद्याभिः सार्ध्याभिः संख्यां पूरयेत् १० अथा
 परः पुरुषस्य पंचमभिः शतमशीतिः सप्तार्धं सारानि प्रादेशाः सप्तविधः संपद्यते तासां पंचाशद्विंशत्यधर्मेष्टकाभिः विंशतिपंचदशपुच्छेऽस्य च षोडशाधर्मा
 क्षिणपक्ष उपदध्यात्तथोत्तरे धर्मेष्टकाभ्यां पदध्यात्तथा पक्षेऽस्य च षोडशाधर्माः सप्तविधः संपद्यते तासां पंचाशद्विंशत्यधर्मेष्टकाभिः विंशतिपंचदशपुच्छेऽस्य च षोडशाधर्मा
 धर्मेष्टकानां विकाराः पुरुषस्य पंचमस्तो एवेकतो धर्मास्तो एवेकतः सपादाः पंचमभागीयायाः पाद्याः सार्धस्तथा धर्मास्तो एवेकतो धर्मास्तो एवेकतः सपादाः पंचमभागीयायाः
 दध्यातिस्त्रः सक्तयो भवति पंचमभागीयायाश्चाम्येष्टानि दशात्मनि पंचमभागीयायाः सार्धो उपदध्यात्तथा पुच्छे पक्षयोश्चाधर्माः सार्धोः शिरसियाः स
 भवत्परस्मिन् प्रस्तारे पूर्वयोः पक्षाप्ययोरैकेकामुभयीमुपदध्यादेकैकामपरयोर्द्वे द्वे शिरसः पार्श्वयोः पुच्छस्यावस्तादधर्माः प्राचीयथावकाशं पार्श्वयोः पाद्याः
 साष्टमभागाः गाः पक्षयोश्चाधर्माः शिरसियाः सभवत्परस्मिन् प्रस्तारे पूर्वयोः पक्षाप्ययोरैकेकामुभयीमुपदध्यादेकैकामपरयोर्द्वे द्वे शिरसः पार्श्वयोः पु
 छस्यावस्तादधर्माः प्राचीयथावकाशं पार्श्वयोः पाद्याः साष्टमभागाः पक्षयोश्चाधर्माः सानयवाः शोभयथायोग्यथा संख्ययथा धर्म्यं चोपदध्यात् ११ कंक
 चितं चिन्वीत एतेनात्मा पुच्छं च व्यातं शिरसि पंचोपदध्यात्तस्य कृतिर्व्याख्याता सप्तपंचाशदक्षिणे पक्ष उपदध्यात्तथोत्तरे द्याकामेन स प्रादेशेन पक्षयोर
 पनामः पंचमभागीयाधर्माभिः षट्षट्पत्राणि कुर्यादधर्माविशिष्यते तथा पुच्छस्यावस्ता सादावरलिमात्रावरत्यंतरातो प्रादेशो व्यासो भवत्सयोरवस्तादभि
 तो द्वे द्वे अष्टमभागा प्राग्भेदावुपदध्यादेव सारानि प्रादेशः सप्तविधः संपद्यते षट्ष्टकानां विकाराः पंचमभागीयाः सावयवाः पादेष्टकां चतुर्भिः परिगृहीया
 दधर्मा प्रादेशेनाधर्मा प्रादेशेन प्रादेशसंविशेषेणेत्यधर्मेष्टकां चतुर्भिः परिगृहीयादधर्मा प्रादेशेधर्मा प्रादेशेन यामेन द्वाभ्यामरानिभ्यामरानि सविशेषेण
 तिताः षडतासी चतुरस्रपद्याः साष्टमभागाः पादयोरुपध्याय शेषं यथायोगं यथा संख्ययथा धर्म्यं चोपदध्यात् १२ अलजचितं चिन्वीत एतेनात्मा शि
 रः पुच्छं च व्याख्यातं पादावपो ह्यत्रिषद्विंशति पक्ष उपदध्यात्तथोत्तरे पुरुषेण पक्षयोरपनामोऽपरस्मादपनामा त्र्योचमरलिमीत्वा तस्मिन् संपद्यां नियम्या
 परपक्षपत्रापछेदमन्वायछेदेवं पंचसार्धो उद्धता भवति पादेष्टकामपनाम उपध्याय तासां चतुरस्रपाद्याः साष्टमभागा अपो ह्यशेषं यथायोगं यथा
 संख्ययथा धर्म्यं चोपदध्यात् १३ प्रउगचितं चिन्वीत एतेनात्मा शिरः सारानि प्रादेशास्तव ह्यउगं कृत्वा तस्यापरस्याः करण्यद्वादशेनेष्टकास्तदध्याश्चांत
 याः शोषमग्निं बहतीभिः प्रकादयेदधर्मेष्टकाभिः संख्यां पूरयेदपरस्मिन् प्रस्तारेऽपरस्मिन् न नीके सप्तचत्वारिंशत्पादेष्टका व्यतिषक्तावुपदध्यावुरुक्ता